

การตรวจเอกสาร

สวนสาธารณะในกรุงเทพมหานคร

ในปี พ.ศ. 2539 กรุงเทพมหานคร มีสวนสาธารณะ สวนหย่อม สวนป่า และสวนประเภทต่างๆ จำนวน 115 แห่ง พื้นที่รวมทั้งสิ้น 3,448 ไร่ สำหรับในปัจจุบัน สวนสาธารณะ สวนหย่อม สวนป่า และสวนประเภทต่างๆ ของกรุงเทพมหานครมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 622 แห่ง และมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 4,933 ไร่

ประเภทของสวนสาธารณะ

ประเภทของสวนสาธารณะของกรุงเทพมหานคร แบ่งออกตามเกณฑ์ของสำนักสวัสดิการสังคม (กองสวนสาธารณะ, 2543) เป็น 7 ประเภท โดยแบ่งตามลักษณะของพื้นที่ วัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์ และตามลำดับขั้นดังนี้

1. สวนหย่อมขนาดเล็กย่านชุมชน (Pocket Park, Mini Park, Tot Lots)

มีจำนวน 257 แห่ง เช่น สวนหย่อมสวนสุนันทา สวนหย่อมประชาชนอุบล

ลักษณะของสวน

- มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 2 ไร่
- รัศมีบริการ เป็นวงรอบประมาณ 1 กิโลเมตร
- การให้บริการระยะเดินทางใช้เวลา 5 – 10 นาที
- การกระจายตัวของสวน ควรอยู่ในระยะเดินเท้ามีการเข้าถึงโดยสะดวกและไม่ต้องข้ามถนน
- อาจอยู่ในระหว่างอาคารหรือกลุ่มอาคาร
- มีแนวทางการพัฒนาโดยอาศัยที่เว้นว่างขนาดเล็กที่ทิ้งร้าง
- เหมาะสำหรับย่านที่มีครอบครัวมาก
- ใช้เป็นที่สำหรับเด็กเล่น ที่ออกกำลังกายและสังสรรค์พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนวัยต่างๆ

2. สวนหมู่บ้าน สวนละแวกบ้าน (Neighbourhood Park)

มีจำนวน 59 แห่ง เช่น สวนสมเด็จพระยา สวนป่าวิภาวดีรังสิต สวนหย่อมสะพานพุทธฯ

ลักษณะของสวน

- มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 2 ไร่ แต่ไม่เกิน 25 ไร่
- รัศมีบริการมีวงรอบประมาณ 1 – 3 กิโลเมตร
- เป็นสวนสำหรับประชาชนผู้อยู่อาศัยในละแวกบ้านนั้น
- มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มมากกว่าสวนระดับ 1

3. สวนชุมชน (Community Park)

มีจำนวน 19 แห่ง เช่น สวนรมณีนาถ อุทยานเบญจสิริ สวนสราญรมย์

ลักษณะของสวน

- มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 25 ไร่ แต่ไม่เกิน 125 ไร่
- รัศมีบริการเป็นวงรอบประมาณ 3 – 8 กิโลเมตร
- มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้นมากกว่าสวนระดับที่ 1 และระดับที่ 2 มีที่เล่นกีฬา
- มีพื้นที่สำหรับการพักผ่อนแบบเพลิดเพลินกับสิ่งสวยงาม เช่น ไม้ดอกไม้ประดับ

4. สวนสาธารณะระดับกลาง สวนระดับเขตหรือย่าน (District Park)

มีจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ สวนกุหลาบ สวนจตุจักร สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ สวนรถไฟ สวนเสรีไทย

ลักษณะของสวน

- ขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 125 ไร่ขึ้นไป แต่ไม่เกิน 500 ไร่
- รัศมีบริการเป็นวงรอบมากกว่า 8 กิโลเมตรขึ้นไป
- การให้บริการผู้อยู่ใกล้เคียงมาด้วยการเดิน ผู้ที่อยู่ไกลเดินทางด้วยระบบขนส่งมวลชนรถยนต์
- มีสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่างที่ไม่มีในสวนระดับที่ 1, 2 และ 3 เช่น บริเวณปิกนิก ที่จอดรถ ลานเอนกประสงค์ บริเวณที่มีลักษณะเฉพาะ (Special Feature) เช่น สวนดอกไม้ขนาดใหญ่ สระเล่นเรือ จักรยาน บึงตกปลา ลำธาร

5. สวนสาธารณะขนาดใหญ่ (Metro Park) สวนสาธารณะระดับเมือง (City Park)

มีจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ สวนหลวง ร.9

ลักษณะของสวน

- ขนาดพื้นที่มากกว่า 500 ไร่ ขึ้นไป

- รัศมีบริการเป็นวงรอบแก่คนทั้งเมืองและพื้นที่ใกล้เคียงในเขตอิทธิพลของเมือง
- มีลานกว้างสำหรับการจัดงานประเพณี
- ผู้มาใช้บริการเดินทางมาจากทั่วกรุงเทพมหานครและใช้เวลาพักผ่อนนานกว่าครึ่งวัน
- มีกิจกรรมในสวนที่หลากหลาย และเน้นหนักไปทางด้าน Active Recreation นอกเหนือจากกิจกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในสวนระดับต่าง เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน ตื่นเต้น คึงดูใจ

6. สวนถนน (Street Park)

มีจำนวน 202 แห่ง เช่น ริมคลองประปา ถนนประดิษฐ์มนูธรรม ถนนเหนือ – ใต้

ลักษณะของสวน

- ความกว้างของพื้นที่ไม่น้อยกว่า 5 เมตร ความยาวไม่จำกัดแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่
- สวนไหล่ทางหรือทางจักรยาน (Linear Park หรือ Greenway)
- สวนเกาะกลาง (Island Park)
- สวนทางแยก (Junction Park)

7. สวนเฉพาะทางหรือลานเอนกประสงค์ (Special Purpose Park)

มีจำนวน 79 แห่ง เช่น สวนอนุสาวรีย์ ลานเอนกประสงค์ สวนประวัติศาสตร์ สวนวัฒนธรรม

ลักษณะของสวน

- ไม่จำกัดขนาด (กองสวนสาธารณะ, 2543)

สำหรับสวนสาธารณะในกรุงเทพมหานครที่ได้สำรวจความต้องการพื้นที่ปิกนิก มี 2 แห่งคือ สวนลุมพินี และสวนสราญรมย์ ซึ่งมีรายละเอียด กิจกรรมและสิ่งที่น่าสนใจดังนี้

สวนลุมพินี มีพื้นที่ 360 ไร่ ซึ่งถือว่าเป็นสวนขนาดกลาง ตั้งอยู่ที่ ถนนพระราม 4 เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร มีกิจกรรมและสิ่งที่น่าสนใจ คือ สิ่งก่อสร้างถาวรที่ยังคงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน คือ หอนาฬิการูปกังหัน บริเวณด้านถนนวิฑูย ประตูทางเข้าทั้ง 5 ด้าน เกาะลอย และสระน้ำที่ขุดไว้รอบบริเวณ

สวน รวมทั้งต้นไม้ต่างๆ ซึ่งเติบโตขึ้นจนทำให้สวนลุมพินีเป็นสวนสาธารณะที่ร่มรื่น กองสวนสาธารณะได้พัฒนาบำรุงรักษาสวนสาธารณะแห่งนี้มาตลอด ให้มีพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับนานาชนิด มีสวนไผ่ สวนป่า สวนปาล์ม ฯลฯ ให้มีประชาชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา ได้ศึกษาชนิดของพันธุ์ไม้ มีสวนเสริมสมรรถภาพ สำหรับประชาชนออกกำลังกายแบบต่างๆ โดยมีแผ่นป้ายอธิบายวิธีการใช้ได้อย่างชัดเจนมีบริการให้เช่าเรือพายและจักรยานน้ำที่บริเวณรอบเกาะลอย และด้านหน้าพิภพ โดยกรุงเทพมหานครมอบให้เอกชนดำเนินการเปิดบริการระหว่าง 04.30 – 20.00 น. ทุกวัน อัตราค่าบริการครึ่งชั่วโมงละ 30 บาท/ลำ และจัดให้มีการส่งเสริมการออกกำลังกายในรูปแบบการกายบริหารประกอบดนตรี (แอโรบิคแดนซ์) ระหว่างเวลา 06.00 – 07.00 น. ทุกวันโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้ทราบท่ากายบริหารร่างกายที่ถูกต้องในการสร้างเสริมสุขภาพ พลานามัยให้แข็งแรง และรักษารูปร่างให้ได้สัดส่วน ปัจจุบันสวนลุมพินีมีประชาชนเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจประมาณ 10,000 – 20,000 คน/วันธรรมดา และ 25,000 – 30,000 คน/วันหยุดราชการ

สวนสราญรมย์ มีพื้นที่ 23 ไร่ ซึ่งถือว่าเป็นสวนขนาดเล็ก ตั้งอยู่ระหว่างถนนเจริญกรุงตัดกับถนนราชินี แขวงพระราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีกิจกรรมและสิ่งที่น่าสนใจ ได้แก่ ลานเอนกประสงค์ อนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมฯ วรรณเพชรรัตน์ ประดิษฐานอยู่กึ่งกลางพระราชอุทยาน มีพื้นที่ 176.79 ตารางเมตร ศาลาแปดเหลี่ยม ตั้งอยู่กึ่งกลางเชิงไปทางถนนสนามไชย ศาลากระโจมแคระ แนวน้ำและซุ้มประตูรั้วด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนอนุรักษ์เป็น โบราณสถาน สระน้ำพร้อมเขื่อน ค.ศ.ล. น้ำพุพานโลหะ ตั้งอยู่กึ่งกลางทางด้านเข้าด้านถนนเจริญกรุง พื้นที่ประมาณ 227.07 ตารางเมตร ศาลเจ้าแม่ตะเคียนทองตั้งอยู่ทางเหนือเป็นแก่งหินหกเหลี่ยม 3 ชั้น พื้นที่ 14.94 ตารางเมตร ลานดอกไม้ อาคารเรือนกระจกพื้นที่ 454.75 ตารางเมตร ตั้งอยู่มุมกำแพงด้านตะวันออกใกล้วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม เป็นอาคารชั้นเดียว ประตูรั้วลายพุกกษาพร้อมซุ้มประตูความกว้างประมาณ 6 เมตรเปิดให้บริการตั้งแต่ 05.00 – 20.00 น. ทุกวัน ปัจจุบันสวนสราญรมย์มีประชาชนเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจประมาณ 2,500 – 3,500 คน/วันธรรมดา และ 3,000 – 4,000 คน/วันหยุดราชการ (นิรนาม, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

การใช้สวนสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

สวนสาธารณะ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศกรีกเมื่อประมาณ 500 ปีก่อนคริสต์ศักราช โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสถานที่พบปะสังสรรค์กันระหว่างนักปราชญ์และลูกศิษย์และให้ประชาชนได้พักผ่อนในยามว่าง ต่อมาอีกหลายร้อยปี รูปแบบของสวนสาธารณะก็พัฒนามาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบันนี้สวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจก็มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง มีสนามกว้างใหญ่ มีไม้ใหญ่ให้ร่มเงาและไม้ดอกไม้ประดับตามจุดต่างๆที่เป็นจุดเด่น และยังมีสิ่งก่อสร้างเพื่อให้ความสะดวกแก่บุคคลทั่วไปที่มาพักผ่อนในสวนสาธารณะ สวนสาธารณะแต่ละแห่งมีรูปแบบแตกต่างกันออกไป ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะต่างๆของพื้นที่นั้น และจุดมุ่งหมายในการจัดสวนสาธารณะ เช่น จัดเป็นสถานที่รวบรวมพรรณไม้ชนิดต่างๆประกอบที่พักผ่อนหย่อนใจ จัดเป็นที่เล่นเรือหรือตกปลา หรือเป็นที่เที่ยวชมธรรมชาติพรรณไม้และสัตว์ป่าในวนอุทยาน และชมสวนสาธารณะหรือวนอุทยานที่มีสภาพตามธรรมชาติเดิมที่สวยงามอยู่แล้ว

การพักผ่อนหย่อนใจโดยทั่วไปแล้วมีหลายรูปแบบทั้งที่อยู่บ้าน ที่ทำงาน และสถานที่สาธารณะ และการพักผ่อนก็ยังขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของแต่ละบุคคล เช่น การเล่นกีฬา ฟังเพลง ดูภาพยนตร์ หรือทำสวน ซึ่งการพักผ่อนหย่อนใจจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การพักผ่อนหย่อนใจนอกอาคาร (Outdoor Recreation) แบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

- การพักผ่อนหย่อนใจนอกอาคารที่เป็นของสาธารณะ (Outdoor Public) ได้แก่ กีฬาต่างๆ สนามเด็กเล่น การปิกนิก
- การพักผ่อนหย่อนใจนอกอาคารที่เป็นของส่วนตัว (Outdoor Private) ได้แก่ ทำสวน ปลูกผัก ว่ายน้ำ

2. การพักผ่อนหย่อนใจภายในอาคาร (Indoor Recreation) แบ่งออกเป็น 2 ชนิดเช่นกันคือ

- การพักผ่อนหย่อนใจภายในอาคารที่เป็นของสาธารณะ (Indoor Public) ได้แก่ ยิมนาสติก ปิงปอง
- การพักผ่อนหย่อนใจภายในอาคารที่เป็นของส่วนตัว (Indoor Private) ได้แก่ ดูทีวี ฟังเพลง อ่านหนังสือ

กิจกรรมปิกนิกจัดว่าเป็นกิจกรรมทำให้เกิดการพักผ่อนหย่อนใจกิจกรรมหนึ่ง แต่การปิกนิกในสวนสาธารณะในประเทศไทยนั้นยังไม่เป็นที่นิยมกันมากนัก อาจเนื่องมาจากว่าประเพณี และค่านิยมของคนไทย ซึ่งแตกต่างจากการใช้สวนสาธารณะในต่างประเทศซึ่งการปิกนิกถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่ง